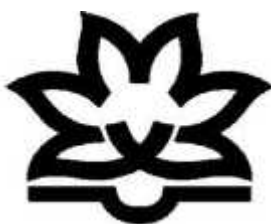

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسمه تعالی

دانشگاه ارومیه

دانشکده اقتصاد و مدیریت

گروه اقتصاد

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی

موضوع:

بررسی تاثیر حجم تسهیلات بانکی بر رشد ارزش افزوده بخش های مختلف اقتصادی

(کشاورزی، مسکن، صنعت و معدن، بازرگانی)

استاد راهنما:

دکتر سید جمال الدین زنوزی

دکتر سلیمان فیضی

اساتید داور:

دکتر ابراهیم رضایی

دکتر حمید رضا فعالجو

تنظیم و نگارش:

فرامرز شجاعت

شهریور ماه ۱۳۹۲

حق چاپ برای دانشگاه ارومیه محفوظ است.

چکیده:

دولت ایران برای تحریک رشد بخش‌های اقتصادی موردنظر، ابزارهای دخالت مستقیم و سیاست‌گذاری متنوعی در اختیار دارد. ساختار اقتصاد ایران، کاربرد ابزارهای کمی سیاست‌های پولی در کشور را بسیار محدود نموده و در چند دهه اخیر، ابزارهای کیفی سیاست پولی، چون اعتبارات بانکی، نقش مهمی را در کنترل بخش‌های اقتصادی به عهده گرفته است و به دلیل عقب مانده بودن بازارهای پولی و مالی، این اعتبارات یکی از مهم‌ترین منابع تامین مالی بنگاه‌ها به حساب می‌آیند. در این مطالعه بررسی تاثیر حجم تسهیلات بانکی بر رشد ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی (کشاورزی، مسکن، صنعت و معدن، بازرگانی) انجام گرفته است. در واقع، با استفاده از داده‌های سری زمانی سال‌های ۱۳۴۷-۱۳۸۷ و با کمک گیری از روش ARDL نشان داده شده است که تاثیر گذاری تسهیلات بانکی بر رشد ارزش افزوده تمامی بخش‌های اقتصادی مثبت و در عین حال متفاوت می‌باشد.

کلید واژه:

تسهیلات بانکی - ارزش افزوده - ARDL - اعتبارات

ماحصل آموخته هایم را تقدیم می کنم به آنان که مهر آسمانی شان آرام بخش آلام زمینی ام است

به پدر بزرگوار و مادر مهربانم با بوسه بر دستانشان

آن دو فرشته ای که از خواسته هایشان گذشتند، سختی ها را به جان خریدند و خود را سپر بلای مشکلات و ناملایمات کردند تا من به جایگاهی که اکنون در آن ایستاده ام برسم .

تقدیر و تشکر

به تماشاگه سوگند

و به آغاز کلام

واژه ای در قفس است

واژه ی شکر و سپاس.

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و دورد بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان و امدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز... از استاد با کمالات و شایسته؛ جناب آقای دکتر زنوزی که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده گرفتند؛

از استاد صبور و با تقوا، جناب آقای دکتر فیضی که زحمت مشاوره این رساله را در حالی متقبل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی رسید؛ و از اساتید فرزانه و دلسوز؛ جناب آقای دکتر رضایی و دکتر فعالجو که زحمت داوری این رساله را متقبل شده اند؛ کمال تشکر و قدردانی را دارم. باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

فهرست مطالب

صفحه

	کلید	ی
.....		
.....	۱-۱	مقدمه
.....	۲-۱	تعریف مساله و بیان اصلی تحقیق
.....	۳-۱	اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
.....	۴-۱	اهداف تحقیق
.....	۵-۱	فرضیه های تحقیق
.....	۶-۱	متغیرهای تحقیق
.....	۷-۱	روش و ابزار گردآوری اطلاعات
.....	۸-۱	نوع تحقیق و روش تجزیه و تحلیل داده ها
.....	۹-۱	ساختار تحقیق
.....		فصل دوم: پیشینه ی تحقیق
.....	۱-۲	مقدمه
.....	۲-۲	نحوه تاثیر پول (تسهیلات) بر تولید
.....	۱-۲-۲	دیدگاه مکتب کلاسیک در مورد سیاست پولی
.....	۲-۲-۲	مکتب کینزی
.....	۳-۲-۲	مکتب پولگرایان
.....	۴-۲-۲	مکتب کلاسیک جدید و دیدگاه این مکتب در مورد سیاست پولی
.....	۵-۲-۲	مکتب چرخه های تجاری حقیقی
.....	۶-۲-۲	مکتب کینزین های جدید
.....	۷-۲-۲	مکتب پسا کینزی
.....	۸-۲-۲	مکتب اتریش
.....	۳-۲	تاثیر تسهیلات بر تولید
.....	۲-۳-۲	اثر غیر مستقیم تسهیلات بر تولید
.....	۴-۲	مروری بر مطالعات انجام شده
.....	۱-۴-۲	مطالعات بین المللی
.....	۲۱	

۲۳	۲-۴-۲ مطالعات مربوط به ایران
	فصل سوم: مبانی اقتصادسنجی
	۱-۳ الگوهای سری زمانی و پایایی
	۲-۳ آزمون ریشه واحد
۲۹	۱-۲-۳ آزمون ایستایی با استفاده از همبستگی نگار و تابع خود همبستگی
۲۹	۲-۲-۳ آزمون دیکی - فولر
۳۱	۳-۲-۳ آزمون دیکی- فولر تعمیم یافته
۳۲	۴-۲-۳ آزمون ریشه واحد فیلیپس و پرون
۳۳	۵-۲-۳ آزمون ریشه واحد بر اساس شکست ساختاری
۳۴	۶-۲-۳ آزمون ریشه واحد زیووت و اندروز
۳۴	۷-۲-۳ آزمون ریشه واحد لامزداین و پاپل
	۳-۳ آزمون شکست ساختاری به کمک تعریف متغیرهای مجازی
	۴-۳ همجمعی
۳۶	۱-۴-۳ مفهوم اقتصادی و تعریف همجمعی
۳۸	۲-۴-۳ آزمون انگل- گرینجر و انگل گرینجر تعمیم یافته برای همجمعی
۳۸	۳-۴-۳ آزمون همجمعی به روش حداکثر درستنمایی (یوهانسن)
	۵-۳ آزمون کرانه ها
	۶-۳ آزمون های تشخیص
۴۴	۱-۶-۳ نرمال بودن جملات خطا
۴۴	۳-۶-۳ همسانی واریانس
۴۴	۴-۶-۳ شکل ساختاری
	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات
	۱-۴ مقدمه
	۲-۴ یافته های تحقیق
۴۹	۱-۲-۴ تاثیر تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی بر رشد ارزش افزوده این بخش
۵۱	۲-۲-۴ تاثیر تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن بر رشد ارزش افزوده این بخش
۵۵	۳-۲-۴ تاثیر تسهیلات اعطایی به بخش مسکن بر رشد ارزش افزوده این بخش
۶۰	۴-۲-۴ تاثیر تسهیلات اعطایی به بخش خدمات بر رشد ارزش افزوده این بخش
	۳-۴ اثرپذیری رشد ارزش افزوده بخشهای اقتصادی از تسهیلات اعطایی به سایر بخشها
۶۳	۱-۳-۴ اثرپذیری رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی از تسهیلات اعطایی به سایر بخشها
۶۴	۲-۳-۴ اثرپذیری رشد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن از تسهیلات اعطایی به سایر بخشها
۶۵	۳-۳-۴ اثرپذیری رشد ارزش افزوده بخش مسکن از تسهیلات اعطایی به سایر بخشها
۶۶	۴-۳-۴ اثرپذیری رشد ارزش افزوده بخش خدمات از تسهیلات اعطایی به سایر بخشها

..... ۴-۴ خلاصه فصل

..... فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

..... ۱-۵ مقدمه

..... ۲-۵ خلاصه پژوهش

..... ۳-۵ یافته های پژوهش

۷۲ ..... ۱-۳-۵ تاثیر تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی بر رشد ارزش افزوده این بخش

۷۲ ..... ۲-۳-۵ تاثیر تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن بر رشد ارزش افزوده این بخش

۷۳ ..... ۳-۳-۵ تاثیر تسهیلات اعطایی به بخش مسکن بر رشد ارزش افزوده این بخش

۷۳ ..... ۴-۳-۵ تاثیر تسهیلات اعطایی به بخش خدمات بر رشد ارزش افزوده این بخش

..... ۴-۵ نتایج آزمون فرضیه ها

..... ۵-۵ پیشنهادات

..... پیوست ها

فهرست جداول و نمودارها

عنوان

صفحه

- ( ) ی ی ی کرانه.....
- ( ) : ی یشه یکی.....
- ( ) : الگوی پویای کوتاه.....
- ( ) : های ی ی.....
- ( ) : ی یشه.....
- ( ) : ی کرانه‌های هم.....
- ( ) : رابطه.....
- ( ) : الگوی پویای کوتاه مدت و نتایج الگوی ECM.....
- ( ) : های ی ی.....
- ( ) : ی یشه.....
- ( ) : ی کرانه‌های هم.....
- ( ) : رابطه.....
- ( ) : الگوی پویای کوتاه مدت و نتایج الگوی ECM.....
- ( ) : های ی ی.....
- ( ) : ی یشه.....
- ( ) : الگوی پویای کوتاه مدت.....
- ( ) : های ی ی.....

..... ( )

..... ( )

..... ( )

..... ( )

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

در گذر توسعه و رشد اقتصادی هر کشور عوامل متعددی از قبیل متغیرهای پولی، مالی، سیاسی و ساختاری می‌توانند تاثیر گذار باشند که در این میان متغیر تغییر در مانده اعتبارات اعطایی سیستم بانکی کشور بر ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی بعنوان یک متغیر پولی و مالی در کشور ایران مورد توجه قرار گرفته است. چرا که در مقطع کنونی توسعه کشور به نقش و عملکرد سیستم بانکی کشور در ایجاد اشتغال و ظرفیت تولیدی جدید ایراداتی وارد شده است.

اعطای تسهیلات بخش مهمی از عملیات هر بانک را تشکیل می‌دهد. بانک‌ها با عملیات اعتباری خود امکان انتقال منابع از اشخاصی که مستقیماً مایل و یا قادر به مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی نیستند به افرادی که جهت انجام امور اقتصادی به منابع مالی می‌باشند را فراهم ساخته و باعث تسهیل فعالیت‌های اقتصادی، افزایش سرمایه‌گذاری و تولید می‌شوند. بانک‌ها به کمک سیاست‌های اعتباری خود قادرند وسایل رشد و توسعه اقتصادی و یا بر عکس توقف و رکود اقتصادی را در کشور فراهم نمایند. اغلب مبنای نظری تاکید دارند که رابطه مثبتی بین توسعه مالی و رشد اقتصادی وجود دارد. همچنین تسهیلات بانکی بر تولید و اشتغال تاثیر مثبتی دارد (پاتریک^۱ ۱۹۶۶).

با توجه به گسترش سیستم بانکی کشور در سال‌های اخیر و همچنین افزایش تسهیلات و خدمات بانک‌ها، بررسی تاثیر عملکرد سیستم بانکی بر رشد افزوده بخش‌های اقتصادی اهمیت زیادی پیدا کرده است. بدین منظور این پایان‌نامه به بررسی آثار ناشی از تخصیص تسهیلات بانکی بر روی رشد ارزش افزوده بخش‌های کشاورزی، صنعت، خدمات، مسکن با استفاده از داده‌های سالانه در طول دوره ۱۳۴۷-۱۳۸۷، با آزمون کرانه‌ها و روش (ARDL)^۲ می‌پردازد.

۱-۲ تعریف مساله و بیان اصلی تحقیق

در ادبیات اقتصادی، اقتصاد معمولاً از دو جنبه مورد کنکاش قرار می‌گیرد.

الف- جنبه واقعی

ب- جنبه مالی

در بعد توسعه مالی به نقش واسطه‌های مالی در جذب پس‌اندازها و هدایت آن به سمت سرمایه‌گذاری و در نهایت تشکیل سرمایه توجه می‌شود (صمدی، ۱۳۷۹). بخش‌های مختلف اقتصادی ایران (کشاورزی، صنعت، خدمات، مسکن) به لحاظ اهمیت خاصی که در فرآیند رشد و توسعه اقتصادی دارند نیازمند سرمایه‌گذاری بوده که باید از طریق موسسات مالی و دولت تامین مالی گردند. اتحادیه‌های اعتباری و بانک‌های تجاری که بعد از دهه ۱۹۵۰ به شدت گسترش یافتند و مسئولیت اجرای سیاست پولی و تخصیص اعتبار را

- Patric, 1966

۲- Auto-Regressive Distributed Lag method

با استفاده از ابزارهای کیفی (نظیر محدودیتهای اعتباری و منظور کردن اولویت در تخصیص اعتبارات و یا منع آن، اعتبارات تکلیفی برای بخشی از اقتصاد...)، و کمی (نظیر سپرده ذخیره قانونی، نرخ تنزیل مجدد، عملیات بازار آزاد)، به عهده دارند. بر اساس مکانیزم اعتبارات بانکی که مبتنی بر بازارهای مالی است، انتقال سیاست پولی به سه روش تاثیر بر وضعیت منابع مالی بانک ها (کانال اعتبار یا دیدگاه وام)، تاثیر بر تامین مالی خارج از بنگاه ها و همچنین در اختیار گرفتن نهاده بیشتر برای تولید محصول انجام می پذیرد. براساس روش اول با اتخاذ سیاست پولی انبساطی قدرت وام دهی بانک ها افزایش می یابد. از این رو وجوه لازم برای تامین مخارج سرمایه گذاری فراهم شده و موجبات افزایش تولید بنگاه ها فراهم می آید.

در روش دوم، سیاست پولی از طریق عرضه اعتبارات بانک های تجاری هزینه تامین مالی خارج از منابع داخلی بنگاه ها را تحت تاثیر قرار می دهد و بنابراین با توجه به ما به التفاوت هزینه تامین منابع از خارج و تسهیلات بیشتری که در اختیار بنگاه ها قرار می گیرد و با افزایش سرمایه گذاری بنگاه ها تولید افزایش می یابد.

بر مبنای روش سوم سیاست پولی انبساطی موجب بکارگرفتن بیشتر عوامل تولید در جریان تولید می گردد. لذا انتظار می رود که محصول نیز افزایش یابد. همچنین جایگاه اعتبارات بانکی در ساختار مالی بنگاه ها مبنای اقتصاد خرد دارد یعنی در سطح بنگاه، رابطه اعتبارات بانکی با سرمایه گذاری، اشتغال، مواد اولیه و در نتیجه تولید بنگاه ها تحلیل می شود. بنگاه ها برای تامین منابع مالی سرمایه گذاری می توانند از منابع داخلی و خارجی استفاده نمایند. منابع داخلی شامل ذخیره استهلاک و سود تقسیم نشده و منابع بیرونی شامل قرض گرفتن و انتشار اوراق قرضه و فروش سهام جدید است. با توجه به هزینه هر کدام از منابع مالی تصمیم سرمایه گذاری بنگاه ها تحت تاثیر قرار می گیرد. (برانسون، ۱۹۸۷)^۱

لذا دانستن این نکته که تسهیلات اعطایی بانک ها چه اندازه در ایجاد و تغییر ارزش افزوده بخش های اقتصادی موثر بوده و نقش بارزی در توسعه هر یک از بخش ها داشته و همچنین اثر بخشی سیاست ها و ابزارهای پولی در بخش های اقتصادی چگونه بوده است که عنوان تحقیق حاضر را تشکیل می دهد و می تواند در اجرای سیاست های پولی و مالی در زمینه تخصیص اعتبارات بانکی بین بخش های اقتصادی روشن گری نموده و پرده از ابهامات بردارد.

۱-۳ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

استفاده بهینه از منابع وامکانات موجود به منظور برآورده ساختن نیازها و خواسته های بشر از جمله افزایش تولید، درآمد، اشتغال و رفاه از جمله مهمترین هدف های توسعه هر کشور محسوب می شود که باید با استفاده از سیاست ها و ابزارهای اجرایی گوناگون در برنامه های توسعه به این هدف دست یافت. بازارهای پولی و مالی اهمیت ویژه ای در نظام اقتصادی کشورها دارند و در ادبیات توسعه اقتصادی از الزامات مهم دستیابی به رشد پایدار محسوب می شوند، به گونه ای که محققین گسترش بهینه و مناسب بازارهای پولی و

مالی را از ابزارهای مهم توسعه می دانند. سیستم مالی یکی از مهمترین اجزای هر اقتصاد محسوب میشود. سیستم مالی شامل شبکه ای از بازارهای مالی، موسسات، شرکت های تجاری، خانوارها و دولت می باشد که در آن سیستم مشارکت فعال داشته و عملیات آن سیستم را تنظیم میکند. موسسات پولی و مالی نیز بعنوان واسطه گران این چرخه به آحاد مردم و شرکت ها و موسسات دولتی و غیر دولتی خدمات ارائه می دهند. (گلد اسمیت^۱ ۱۹۶۹)

بازار سرمایه در ایران مانند بیشتر کشورهای در حال توسعه ابتدایی است و نقش اندکی در تامین مالی سرمایه گذاری ها دارد بنابراین تامین مالی فعالیت های سرمایه گذاری به طور عمده از محل سود توزیع نشده و اعتبارات بانکی صورت گرفته است (الیاس نادران، ۱۳۸۳) و در این میان اعتبارات بانکی نقش مهمی در تامین مالی سرمایه گذاری های بخش خصوصی داشته است. بر این اساس نحوه فعالیت سیستم بانکی و چگونگی تخصیص اعتبارات در کشورهای مثل ایران دارای اهمیت زیادی است زیرا گسترش سرمایه گذاری، تولید و اشتغال و به طور کلی رشد و توسعه اقتصادی با این متغیر ارتباط پیدا می کند. بطور کلی بانک ها با جذب نقدینگی و اعطای تسهیلات یکی از منابع مالی مهم و قابل دسترس برای بنگاه ها محسوب می شوند. بر اساس گزارشات وزارت کار، بانک مرکزی و مرکز آمار ایران و اطلاعات عملکرد بنگاه های زود بازده بیش از ۸۰ درصد سرمایه ثابت بنگاه ها از طریق تسهیلات بانک ها تامین می شود.

در حال حاضر موضوع لزوم افزایش تسهیلات و اعتبارات اعطایی و تامین مالی سرمایه گذاری در بخش های مختلف اقتصادی (کشاورزی، مسکن، صنعت و معدن، بازرگانی) در قالب سیاست های پولی اقتصاد کلان از مباحث مهم مطرح شده در اقتصاد کشور است. از بعد نظری، به کار گیری صحیح و بهینه جریان وام و اعتبار می تواند افزایش سرمایه گذاری، تولید و اشتغال را به دنبال داشته باشد. (سید کمیل طیبی، ۱۳۸۹). تسهیلات اعتباری به طور مستقیم و غیر مستقیم بر اشتغال واحد های تولیدی و فرصت های شغلی جدید تاثیر می گذارد. تزریق وام و اعتبار به جریان تولید به صورت سرمایه در گردش در کوتاه مدت به دلیل ثابت بودن حجم سرمایه باعث افزایش اشتغال میشود اما در بلند مدت که جریان وام و اعتبار تبدیل به سرمایه ثابت میشود تغییرات تکنولوژیکی را به همراه دارد.

۴-۱ اهداف تحقیق

هدف از انجام این تحقیق بررسی میزان و شدت اثر تسهیلات بانکی بر بخش های مختلف اقتصادی می باشد. انجام این تحقیق به سیاستگذار پولی کمک می کند تا بتواند تشخیص دهد که اعطای تسهیلات به کدام بخش (های) اقتصادی تاثیر بیشتری بر رشد ارزش افزوده اقتصاد دارد.

۵-۱ فرضیه های تحقیق

در راستای تحقق اهداف مورد نظر در این پژوهش، فرضیه های تحقیق به صورت زیر مطرح می شوند:

✓ تسهیلات اعطایی به بخش های مختلف تاثیر مثبتی بر رشد ارزش افزوده این بخش ها دارد.

✓ میزان تاثیر رشد تسهیلات اعطایی در رشد ارزش افزوده بخش های مختلف متفاوت است.

۶-۱ متغیرهای تحقیق

با توجه به بررسی چهار بخش اقتصادی در پژوهش حاضر متغیرهای وابسته و مستقل در هر بخش مختص آن بخش می باشند:

بخش کشاورزی:

متغیر وابسته:

رشد ارزش افزوده بخش کشاورزی (Vaar): به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶- میلیارد ریال

متغیرهای مستقل:

تسهیلات اعطایی بانکها به بخش کشاورزی (Clar).

مجموع سرمایه گذاری دولتی و خصوصی صورت گرفته در بخش کشاورزی (Iiia).

نیروی کار شاغل در بخش کشاورزی (Lfiar).

بخش مسکن:

متغیر وابسته:

رشد ارزش افزوده بخش مسکن (Vahr): به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶- میلیارد ریال

متغیرهای مستقل:

تسهیلات اعطایی بانکها، به بخش مسکن (Clhr).

مجموع سرمایه گذاری دولتی و خصوصی در بخش مسکن (Iiihr).

نیروی کار شاغل در بخش مسکن کشور (Lfihr).

بخش صنعت و معدن:

متغیر وابسته:

رشد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن (Vair): به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶- میلیارد ریال

متغیرهای مستقل:

تسهیلات اعطایی بانک‌ها، به بخش صنعت و معدن (Clir).

مجموع سرمایه گذاری دولتی و خصوصی در بخش صنعت و معدن (Iiir).

نیروی کار شاغل در بخش صنعتی و معدنی کشور (Lfir).

بخش خدمات:

متغیر وابسته:

رشد ارزش افزوده بخش خدمات (Vasr) : به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶- میلیارد ریال

متغیرهای مستقل:

تسهیلات اعطایی بانک‌ها، به بخش خدماتی (Clsr).

مجموع سرمایه گذاری دولتی و خصوصی در بخش خدمات (Iiisr).

نیروی کار شاغل در بخش خدمات کشور (Lfisr).

۷-۱ روش و ابزار گردآوری اطلاعات

در این تحقیق برای جمع آوری مباحث تئوریک، از روش کتابخانه‌ای (کتب و مقالات انگلیسی و فارسی)، اسناد کاوی و فیش برداری استفاده شده است. برای گردآوری داده‌های مورد نیاز از پایگاه بانک مرکزی و مرکز آمار ایران استفاده شده است.

۸-۱ نوع تحقیق و روش تجزیه و تحلیل داده ها

تحقیق حاضر از نظر ماهیت و روش توصیفی، و از نظر هدف کاربردی است. ابتدا به منظور تحلیل آماری داده‌ها، برخی از آماره‌های توضیحی متغیرها را بررسی می‌نماییم. سپس با استفاده از مجموعه آزمون‌های معرفی شده وضعیت مانایی و درجه جمعی متغیرها را آزمون می‌کنیم. برای این منظور از آزمون‌های ریشه واحد داده‌های سری زمانی استفاده می‌نماییم. سپس از روش رهیافت آزمون کرانه‌ها برای داده‌های سری زمانی برای تجزیه و تحلیل مدل‌های مورد نظر و تخمین‌های مربوطه استفاده می‌کنیم.

۹-۱ ساختار تحقیق

این تحقیق شامل ۵ فصل می‌باشد که در فصل ۱ همانطور که از نظر گذشت اطلاعات کلی از تحقیق اعم از بیان مسئله، ضرورت انجام تحقیق و اهداف از مطالعه حاضر ارائه گردید. در فصل دوم ابتدا مبانی نظری مربوط به موضوع و سپس در ادامه آن مطالعات تجربی داخلی و خارجی صورت گرفته در این زمینه ارائه

شده است. فصل سوم به معرفی روش‌شناسی تحقیق و آزمون‌ها و روش‌های اقتصادسنجی مورد استفاده مدل مورد نظر در تحقیق اختصاص دارد. در فصل چهارم نتایج حاصل از برآورد مدل‌های مورد استفاده، تجزیه و تحلیل شده است. در نهایت در فصل پنجم نتایج بدست آمده از تحقیق جمع‌بندی، و پیشنهادهای پژوهشی لازم ارائه گردیده است.

فصل دوم: پیشینه ی تحقیق

۲-۱ مقدمه

استفاده بهینه از منابع وامکانات موجود به منظور برآورده ساختن نیازها و خواسته های بشر از جمله افزایش تولید، درآمد، اشتغال و رفاه از جمله مهمترین هدف های توسعه هر کشور محسوب میشود که باید با استفاده از سیاست ها و ابزارهای اجرایی گوناگون در برنامه های توسعه به این هدف دست یافت. بازارهای پولی و مالی اهمیت ویژه ای در نظام اقتصادی کشورها دارند و در ادبیات توسعه اقتصادی از الزامات مهم دستیابی به رشد پایدار محسوب می شوند، به گونه ای که محققین گسترش بهینه و مناسب بازارهای پولی و مالی را از ابزارهای مهم توسعه می دانند. سیستم مالی یکی از مهمترین اجزای هر اقتصاد محسوب میشود. سیستم مالی شامل شبکه ای از بازارهای مالی، موسسات، شرکت های تجاری، خانوارها و دولت می باشد که در آن سیستم مشارکت فعال داشته و عملیات آن سیستم را تنظیم میکند. موسسات پولی و مالی نیز بعنوان واسطه گران این چرخه به آحاد مردم و شرکت ها و موسسات دولتی و غیر دولتی خدمات ارائه می دهند. (گلد اسمیت ۱۹۶۹)

اعطای تسهیلات بخش مهمی از عملیات هر بانک را تشکیل می دهد. بانک ها با عملیات اعتباری خود امکان انتقال منابع از اشخاصی که مستقیماً مایل و یا قادر به مشارکت در فعالیت های اقتصادی نیستند به افرادی که جهت انجام امور اقتصادی به منابع مالی می باشند را فراهم ساخته و باعث تسهیل فعالیت های اقتصادی، افزایش سرمایه گذاری و تولید می شوند. بانک ها به کمک سیاست های اعتباری خود قادرند زمینه ی رشد و توسعه اقتصادی و یا بر عکس توقف و رکود اقتصادی را در کشور فراهم نمایند. اغلب مبانی نظری تاکید دارند که رابطه مثبتی بین توسعه مالی و رشد اقتصادی وجود دارد. همچنین تسهیلات بانکی بر تولید و اشتغال تاثیر مثبتی دارد (پاتریک ۱۹۶۶).

نهادهای مالی در ایران شامل بانک های تجاری، مؤسسات بیمه، صندوقهای قرض الحسنه پس انداز، صندوق بازنشستگی و ... هستند. این مؤسسات به عنوان واسطه های مالی، امکان انتقال پس اندازها را از پس اندازکنندگان به وام گیرندگان فراهم می سازند. بنابراین بخش مهمی از پس اندازهای جامعه از طریق بانک ها و مؤسسات مالی هدایت می شوند. بعد از درآمد خانوارها، وام هایی که بانک ها و مؤسسات مالی در اختیار خانوارها، مؤسسات و دولت قرار می دهند، مهمترین منبع تأمین مالی جامعه برای خرید کالا و خدمات مصرفی و تأمین سرمایه گذاری برای ساختن سد، بزرگراه ها، پل ها و خرید ماشین آلات و ابزارها و ... هستند. سرمایه گذاری نیز بهره وری منابع جامعه را افزایش داده و باعث می شود شهروندان یک جامعه از سطح زندگی بالاتری برخوردار باشند.

بازار سرمایه در ایران مانند بیشتر کشورهای در حال توسعه ابتدایی است و نقش اندکی در تأمین مالی سرمایه گذاری ها دارد بنابراین تأمین مالی فعالیت های سرمایه گذاری به طور عمده از محل سود توزیع نشده و اعتبارات بانکی صورت گرفته است (الیاس نادران، ۱۳۸۳) و در این میان اعتبارات بانکی نقش مهمی در تأمین مالی سرمایه گذاری های بخش خصوصی داشته است. بر این اساس نحوه فعالیت سیستم بانکی و چگونگی تخصیص اعتبارات در کشورهایی مثل ایران دارای اهمیت زیادی است زیرا گسترش سرمایه گذاری،

تولید و اشتغال و به طور کلی رشد و توسعه اقتصادی با این متغیر ارتباط پیدا می کند. بطور کلی بانک ها با جذب نقدینگی و اعطای تسهیلات یکی از منابع مالی مهم و قابل دسترس برای بنگاه ها محسوب می شوند. در حال حاضر موضوع لزوم افزایش تسهیلات و اعتبارات اعطایی و تامین مالی سرمایه گذاری در بخش های مختلف اقتصادی (کشاورزی، مسکن، صنعت و معدن، بازرگانی) در قالب سیاست های پولی اقتصاد کلان از مباحث مهم مطرح شده در اقتصاد کشور است. از بعد نظری، به کار گیری صحیح و بهینه جریان وام و اعتبار می تواند افزایش سرمایه گذاری، تولید و اشتغال را به دنبال داشته باشد. (سید کمیل طیبی، ۱۳۸۹). تسهیلات اعتباری به طور مستقیم و غیر مستقیم بر اشتغال واحد های تولیدی و فرصت های شغلی جدید تاثیر می گذارد. تزریق وام و اعتبار به جریان تولید به صورت سرمایه در گردش در کوتاه مدت به دلیل ثابت بودن حجم سرمایه باعث افزایش اشتغال میشود اما در بلند مدت که جریان وام و اعتبار تبدیل به سرمایه ثابت میشود تغییرات تکنولوژیکی را به همراه دارد.

۲-۲ نحوه تاثیر پول (تسهیلات) بر تولید

دیدگاه مکاتب مختلف اقتصادی در مورد چگونگی اثر سیاست های پولی بر تولید:

۱-۲-۲ دیدگاه مکتب کلاسیک در مورد سیاست پولی

در اقتصاد کلان کلاسیک پول خنثی است. برای اثبات این مطلب تعبیر مارشال و پیگو از نظریه مقداری پول تحت عنوان روش تراز نقدی کمبریج را بکار می بریم. اقتصاددانان کمبریج در تعبیر خود از نظریه مقداری، بین تقاضای پول (M^d) و عرضه ی پول (M) تفاوت قائل می شوند. تقاضای پول عمدتاً وابسته به ضرورت انجام مبادلات است و رابطه مثبتی با ارزش پولی مخارج کل دارد که مخارج کل برابر با درآمد ملی پولی است. تابع تقاضای پول مکتب کمبریج را می توان بصورت زیر نوشت:

$$M^d = kPY$$

که M^d تقاضای اسمی پول و k درصدی از ارزش سالانه درآمد پولی (PY) است که کارگزاران اقتصادی (بنگاه ها و خانوارها) تمایل به نگهداری آن دارند. فرض می کنیم k ثابت است (هر چند در کوتاه مدت k تغییر می کند) با برقراری این فرض معادله کمبریج در واقع نظریه تقاضای پول خواهد بود. اگر عرضه پول را برونزا فرض کنیم شرط تعادل بازار پول بصورت زیر خواهد بود:

$$M = M^d$$

$$M = kPY$$

از آنجا که Y در سطح اشتغال کامل خود توسط تابع تولید و عملکرد بازار کار رقابتی از قبل تعیین شده است و k نیز ثابت است، M مقدار P را تعیین خواهد کرد. اگر در ابتدا بازار پول در تعادل باشد، آنگاه افزایش در عرضه پول موجب عدم تعادل می شود ($M > M^d$). از آنجاییکه که مقادیر Y و r ثابت هستند، تعادل مجدد در بازار پول فقط با افزایش سطح قیمت می تواند برقرار شود. دلیل افزایش قیمت ها در مدل کلاسیک این است که اگر خانوارها و بنگاه ها خود را در وضعیتی بیابند که مقدار پول آنها بیش از مقدار مطلوب باشد،